

О. О. КАЛІНІНА, студентка I курсу
Л. П. ДОБРОВОЛЬСЬКА, канд. пед. наук
(Мелітопольський державний педагогічний університет)

ФАХОВИЙ ВІДБІР ЯК ПОЧАТКОВИЙ ЕТАП ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ МАЙБУТЬОГО ПЕДАГОГА

Наукові праці МАУП, 2003, вип. 12, с. 48–50

Висвітлюються сучасні проблеми профорієнтаційної роботи, зокрема розглядаються психолого-педагогічні напрями фахового відбору як важливого початкового етапу професійного становлення майбутнього вчителя.

Вибір професії в житті кожної молодої людини — важливе і відповідальне рішення, яке багато в чому визначає весь її подальший життєвий шлях. Правильний вибір професії є важливим і для держави, оскільки від успішної праці за обраною професією залежить зростання духовного, культурного, економічного потенціалу суспільства.

В умовах розбудови національної системи освіти особливо актуальним є виховання високоосвіченої, активної молоді, здатної висувати нові ідеї, мобільно реагувати на швидкі зміни соціальної ситуації тощо. Важко переоцінити місце вчителя в суспільстві та його роль у підготовці молоді до життя й самостійної трудової діяльності, оскільки від рівня його професіоналізму залежить майбутнє нового покоління, чия активність розгортається завтра. Ця проблема зафіксована в державній програмі "Освіта".

Правильна та вчасна орієнтація молоді на педагогічні професії забезпечує школи висококваліфікованими фахівцями. Загальновідомо, що сьогодні студентами педагогічних вищих закладів освіти стають молоді люди, які успішно склали вступні іспити, але без урахування психофізіологічних особливостей, психо-соціальних якостей, спеціальних педагогічних здібностей. У нашій країні фаховий відбір абітурієнтів на професію вчителя поки ще не є обов'язковим. Зазначимо, що в багатьох педагогічних закладах відбувається не відбір, а набір студентів, серед яких виявляються і такі, хто непридатний до професійного навчання і педагогічної діяльності.

Найактуальнішою є проблема фахового відбору абітурієнтів до вищих навчальних закладів, зокрема педагогічних. На жаль, ще немає механізму відбору, завдяки якому особи, що справді непридатні до вчительської професії, не допускались би до педагогічної діяльності.

Зарахування до вищих навчальних закладів і сьогодні здійснюється за показниками успішності (І. А. Зязюн), збільшується кількість платних педагогічних спеціальностей, де питання про професійну відповідність навіть не ставиться, — були б лише внесені гроші.

Професія вчителя належить до творчих професій, досягнення майстерності в яких залежить не тільки від успішності навчання й набуття певної суми знань і навичок (їх значення за будь-яких умов не можна применшувати), а й значною мірою від багатьох особистих якостей і спеціальних здібностей людини (Р. І. Міттельман).

Виходячи з цього надзвичайно важливою є проблема профорієнтаційної роботи зі старшокласниками, а саме фахового відбору серед абітурієнтів на професію вчителя. Можна стверджувати, що потрібна критична переоцінка традиційних шляхів, механізмів, систем і методик фахового відбору на професію вчителя в сучасних умовах розвитку українського суспільства. Є позитивні результати застосування існуючих методик фахового відбору до педагогічних закладів у країнах СНД (Т. О. Воробйова, Н. Є. Можар та ін.), в Україні (Є. М. Павлютенков, Б. О. Федоришин, Р. І. Хмелюк, Л. П. Добровольська тощо). Під професійним відбором у сучасній психолого-педагогічній літе-

ратурі розуміється спеціально організований дослідницький процес, мета якого полягає у виявленні й визначенні за допомогою науково обґрунтованих методів ступеня та можливостей психофізіологічної, соціально-психологічної придатності претендентів на навчання і роботу за складними відповідальними професіями [2]. Вирізняють чотири його компоненти: психологічний, фізіологічний, медичний, педагогічний відбір [3].

У нашому дослідженні розглядаються психолого-педагогічні аспекти фахового відбору на професію вчителя. Визначені проблеми спонукали автора статті до спроби створення методик, які могли б комплексно діагностувати придатність абітурієнта до вчительської професії. Запропонований діагностичний комплекс складається із шести тестологічних методик і діагностичної бесіди [1]. Методика "Квадрат спрямованості особистості абітурієнта" є авторською, тому ми її наводимо.

Інструкція. Перед Вами "Картка спрямованості" — бланк, поділений на квадрати. У ньому містяться 36 понять, що характеризують різні цінності людини. В кожному квадраті наведено цінність, яка в тій або ж іншій мірі сформована у Вас. Погляньте на перший рядок по горизонталі. Виберіть ту, що, на вашу думку, більше відповідає Вашим сподіванням, Вашому стану в цей момент, і поставте 6 балів у правому верхньому куті того квадрата, де міститься ця цінність. Лишилося 5 понять-цінностей. Яка з них найбільш характерна для Вас? Поставте 5 балів в правому верхньому куті. Аналогічним чином поставте 4, 3, 2, 1 бали цінностям

залежно від Вашого стану. Потім погляньте на другий горизонтальний рядок квадратів і зробіть те ж саме стосовно понять-цінностей, що в них містяться. Так само проаналізуйте цінності в наступних горизонтальних рядках. Перевірте правильність виконання дій в усіх шести рядках. Простежте, щоб в кожному верхньому куті квадрата стояли цифри від 1 до 6 в будь-якій послідовності, однакових оцінок в горизонтальних рядках не може бути.

Тепер оцініть поняття-цінності за вертикаллю. На бланку 6 вертикальних стовпчиків. Вам знову необхідно поставити оцінки, але тепер в кожному стовпчику, виставивши 6 балів найбільш близькій Вам цінності, 5 балів — цінності, яка посідає друге місце, 4 бали за третє місце і т. д. Оцінки слід записувати в лівому нижньому куті кожного квадрата, вони не повинні повторюватись, однакових оцінок не може бути.

Обробка результатів.

1-й. При обробці анкети слід зважати на порядок розташування цінностей відповідно до певної групи: спрямованість на себе (СС); спрямованість на групу, інших людей (СГ); спрямованість на позиції (СП); спрямованість на справу (СД); спрямованість на професію (СПР); спрямованість на самоствердження (ССУ). Ця таблиця стане ключем до обробки анкети. Обробку слід провести таким чином: сумуються бали у верхньому та нижньому кутах квадрата; одержані суми слід записати у відповідні клітинки табл. 1; складаються оцінки за кожною з шести цінностей (СС, СГ, СП тощо), результати заносяться до табл. 2; якщо ан-

Картка спрямованості

Бути здоровим	Уміти швидко сходитись з людьми	Бути не гіршим за інших	Працелюбність	Мати цікаву роботу	Уміти захищати свої почуття, думки
Мати широке коло для спілкування	Домогтись громадського визнання, яке б відповідало власним уявленням	Цілеспрямованість	Змога підвищення професійного рівня і майстерності	Бути впевненим у собі	Жити життям, повним задоволень
Мати привілейовані можливості	Успіх у справах	Зуміти втілити себе (свої мрії) в дітях (учнях)	Сміливість у відстоюванні свого погляду, думок	Не бути одним з багатьох	Брати участь у діяльності групи
Уміти підчинити власні інтереси інтересам справи	Бути впевненим у своєму професійному майбутньому	Життєва мудрість, розуміння життя	Свобода від внутрішніх суперечностей	Надавати допомогу людям	Мати змогу просування по службі
Професійно розуміти людей	Уміти здраво і логічно мислити	Бути любимим	Терпимість до поглядів і думок інших	Уміти досягати бажаного	Відчувати результати своєї праці
Бути гармонійною людиною	Щоб мене розуміли	Уміти підтримувати добрі стосунки з усіма	Мати вигідну професійну кваліфікацію	Змога творчої діяльності	Широта професійних знань

Таблиця 1

СС	СГ	СП	СД	СПР	ССУ
СГ	СП	СД	СПР	ССУ	СС
СП	СД	СПР	ССУ	СС	СГ
СД	СПР	ССУ	СС	СГ	СП
СПР	ССУ	СС	СГ	СП	СД
ССУ	СС	СГ	СП	СД	СПР

Таблиця 2

ПІБ _____
 Факультет _____ дата _____

Спрямованість	СС	СГ	СП	СД	СПР	ССУ
Кількість балів						
Місце за значенням						

кету заповнили правильно, то сума в рядку “кількість балів” складатиме 252; в результаті заповнення таблиці визначається місце за значенням кожної цінності. Цінність, що набрала найбільшу кількість балів, посідає перше місце, найменшу — шосте.

Таким чином, заповнивши та обробивши анкету, можна зробити висновок, яка із запропонованих цінностей здебільшого сприймається абітурієнтами, а яка заперечується. Загалом результати дають змогу охарактеризувати спрямованість особистості абітурієнта.

Узагальнюючи, можемо зазначити, що фаховий відбір на професію вчителя є вкрай важливим початковим етапом професійного становлення особистості майбутнього педагога. Результати вико-

наної роботи дозволяють запланувати деякі перспективні шляхи поглиблення досліджень в обраному напрямі.

Література

1. Добровольська Л. П. Проблема фахового відбору майбутніх педагогів: 3б. наук. ст. // Матер. Міжнар. наук.-практ. конф. “Формування творчої особистості в навчальному процесі”, Кривий Ріг, 1998. — 237 с.
2. Павлютенков Е. М. Управление профессиональной ориентацией в общеобразовательной школе. — Владивосток: Изд-во Дальневосточного ун-та, 1990. — 176 с.
3. Романова Е. С., Суворова Г. А. Психологические основы профессиографии. — М.: МГПИ, 1990. — 182 с.